

De filosoof en de futurist

Mogelijke toekomst verkennen met futurisme en filosofie

Hoe vorm je een visie op wat er komen gaat voor je organisatie? En welke toekomst wil je dan? Vragen die aan bod komen tijdens Visie op de Toekomst, de nieuwe leergang van AOG School of Management met filosoof Wouter Kalf als kerndocent en trend- en innovatie-expert Cécile Cremer als gastdocent. In de leergang combineren zij futurisme en filosofie, om zo te komen tot welke toestanden mogelijk zijn en na te denken over welke toekomst men wenst.

TEKST: MARJAN BROUWERS

Is de toekomst wel af te leiden?

Futurisme houdt zich bezig met het exploreren van de toekomst met als doel oplossingen voor vandaag te bedenken. Cécile Cremer: 'Vanuit mijn organisatie Wandering the Future voer ik innovatietrajecten uit bij bedrijven en organisaties, waarbij ik nieuwe concepten, innovaties en inzichten ontwikkel, gebaseerd op onderzoek naar de toekomst. Toekomstdenken, zoals ik het vak liever noem, gaat vooral over toekomstveerbaarheid en toekomstgeletterdheid. Bedrijven en organisaties zijn vaak erg bezig met het nu en volgend jaar en zijn daardoor niet goed voorbereid op de uitdagingen en urgenties van de toekomst. We doen vaak alsof de toekomst iets is dat op ons af komt en waarop we geen invloed hebben. In mijn vak helpen we mensen en organisaties juist om methoden en denkwijzen te ontwikkelen waarmee ze urgenties leren signaleren, analyseren en transformeren tot

bruikbare business strategieën en inzichten. Zo ben je beter voorbereid op de toekomst en kun je deze beter begrijpen.'

Welke toekomst wil ik dan?

Kerndocent Wouter Kalf, werkzaam als docent en assistent professor filosofie en onderwijsdirecteur aan de Universiteit Leiden, is enthousiast over de combinatie van filosofie en futurisme. 'Filosofie geeft inzicht in wat voor persoon je bent en wilt zijn. Als je nadenkt over mogelijke toestanden en hoe je deze kunt vertalen naar bruikbare strategieën stel je vragen als: welke toekomst wil ik en welke toekomst vind ik moreel aanvaardbaar? In de leergang hebben we het over drie F'en: futurisme leert welke toestanden mogelijk zijn en filosofie helpt me na te denken over welke toekomst dan. De derde F staat voor feiten en gaat over feitelijke ontwikkelingen in de wereld waarover we met futurisme iets willen zeggen en met filosofie naar willen kijken.'

Verskillende methodes om toekomstscenario's te ontwikkelen

Hoe mogelijke toekomst en eruit zouden kunnen zien is het vakgebied van Cremer. 'Toekomstdenken helpt om patronen in menselijk gedrag te leren herkennen, zodat je beter kunt zien welke kant het opgaat in de maatschappij. Op basis van die inzichten kun je toekomstscenario's ontwikkelen, waarbij we gebruik maken van verschillende methodieken, zoals bijvoorbeeld 'backcasting': wat voor strategie moet je nu uitzetten als je over twintig jaar daar wil uitkomen.' De filosofie voegt een extra laag toe, zegt Kalf: 'Nadat we de grote factoren hebben geïdentificeerd die achter de complexe problemen van deze tijd liggen, denken we na over de vraag welk gedrag nodig is om verandering tot stand te brengen. En ook over welke veranderingen we dan willen. Deelnemers formuleren zo een eigen visie op de toekomst en moeten daarbij goed nadenken over de waarden zij belangrijk vinden. Die visie moeten ze vervolgens helder en overtuigend in een logisch betoog overbrengen.'

Geen glazen bol, maar open staan voor signalen

Niemand van ons beschikt over een glazen bol. Hoe kun je in een tijd van ingrijpende kantelpunten en breukvlakken, oals de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne, iets zinnigs zeggen over de toekomst? Cremer: 'Wij kijken naar signalen in de maatschappij die ons helpen om toekomstscenario's te ontwikkelen. We onderzoeken bijvoorbeeld in hoeverre mensen openstaan voor innovatie en vernieuwingen, we kijken naar wat voor nieuwe bedrijven er ontstaan en hoe consumenten zich gedragen. De patronen die we herkennen zeggen iets over welke kant het opgaat in de wereld en wat er zou kunnen veranderen in de nabije en de verre toekomst. En daar kun je dan op anticiperen, als organisatie, maar ook als individu.'

Vooruitgang vanuit meerdere kanten bekeken

Overigens erkent Cremer dat mensen het liefst in het nu leven en niet graag open staan voor de urgenties van de toekomst. 'Mensen willen in de kern niet veranderen. Als je kijkt naar innovaties, zie je dat die in 99 procent van de gevallen zijn ontstaan vanuit ontevredenheid.' Technologische ontwikkelingen hebben bovendien vaak twee kanten: 'Neem de ontdekking van het vuur. Dankzij die innovatie konden we ons verwarmen en ons eten koken. Maar het gaf ons ook een wapen om onze vijanden pijn mee te doen. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van de computer en de mobiele telefonie.' Als filosoof kijkt Kalf hiernaar door verschillende brillen. 'Wat vind ik ervan? Is wat hier gebeurt moreel aanvaardbaar? Moeten we de persoonlijke vrijheid van mensen beter beschermen en bestendigen en hen waarschuwen voor de gevaren van bepaalde technologische innovaties? Maar ik kan ook een andere bril opzetten. Ja, de technologische vooruitgang heeft nadelen, maar brengt ons ook veel. Als filosoof stel je de vraag; wat is nu eigenlijk juist?'

Met de keuzes van vandaag heb je invloed op de toekomst

Wat tijdens de leergang ongetwijfeld aan de orde zal komen is de vraag in hoeverre je als individu iets kunt doen om de toekomst te beïnvloeden. Wouter Kalf betoogt dat de geschiedenis ons leert dat je als individu dingen kunt veranderen. 'Daarom heb ik ruimte gereserveerd voor sprekers die nadenken over wat de motor is van morele vooruitgang, die zich afvragen nodig is om een bepaalde beweging op gang te brengen en actief mensen zoeken die het lef hebben om samen de hete kolen uit het vuur te halen.' Cremer valt hem bij. 'Je kunt weliswaar in je eentje geen grote veranderingen tot stand brengen, maar je kunt wel invloed op de toekomst uitoefenen door de keuzes die je vandaag maakt. Als je daarin gelooft en je eigen toekomst gaat vormgeven, zie je om je heen collectieve bewegingen en organisaties ontstaan die ook iets willen veranderen. Als je steeds maar roept dat jij niets kunt veranderen, gebeurt dat ook niet. Als je je alleen maar afvraagt wat een verandering jou persoonlijk oplevert, dan heeft het instrumentele denken je in de greep. Veel problemen van vandaag de dag komen daaruit voort. Als je deze vraag stelt, ben je onderdeel van het probleem en zul je geen visie op de toekomst kunnen maken.'

Een opperekt voorstellingsvermogen

Om een visie op de toekomst te kunnen formuleren moet je je voorstellingsvermogen kunnen oprekken, vervolgt Kalf. 'Als instrumenteel denken je denkkader is, heb je ook moeite om out of the box te denken, om een creatief idee toe te laten, om een keer een pad te bewandelen dat nergens toe leidt. In de filosofie moet je juist creatief denken, buiten je comfortzone treden en zo je voorstellingsvermogen oprekken. Die mentale eigenschap heb je nodig om jouw eigen visie op de toekomst neer te kunnen zetten.' Eigenlijk hoeft je maar een ding te leren, sluit Cremer af: 'Daag jezelf uit om niet steeds te doen wat je altijd hebt gedaan. Dan volgt de magic: het moment waarop er iets nieuws gebeurt en innovaties ontstaan.'

Download de brochure via de QR-code.

AOG School of Management biedt leiders van morgen de mogelijkheid om hun visie te vormen, te veranderen én te verbreden. Door middel van unieke academische opleidingen met een vakoverstijgende blik en gericht op organisatievraagstukken die om een specifieke visie en om leiderschap vragen. Om zo de vooruitgang voor te zijn.

AOG
school of
management

De vooruitgang voor zijn.